

Uebung	תרגיל
Uebungsfolge	— מְחַבֵּר
Uebungsverbindung	— מְרַבֵּב
Kürübungen	תרגילי־בְּחִירָה
Ordnungsübungen	— סֵדֵר
Freiübungen	תרגילים חֲפְזִיִּים (תנועות חפשיות)

דין וחשבון על פעולת ועד הלשון העברית

משבט תרצד עד כסלו תרצה

כמו בתקופה הקודמת כן התרכזה גם בתקופה זו עבודת הועד בעיקר בתל אביב בהשתתפותו הפעילה של ח. נ. ביאליק ז"ל, שלא הפסיק את עבודתו עד יום צאתו לחוץ לארץ. אולם אף לשעה אחת לא הסיחה הנשיאות את דעתה מן הצורך לעורר את חברי הועד בירושלם לחדוש העבודה ונהלה מ"מ עם חברים שונים וגם נסתה פעמים אחדות לקרוא לאספת הועד שבירושלים למטרה זו.

כצעד מכריע בכוון זה יש לראות את העברת מערכת „לשוננו — אחר פטירתו של העורך הראשון הדיר צפרוני ז"ל — לירושלים. לפי החלטת האספה הכללית בשבט שעבר נמסרה עריכת הרבעון לידי הפרופ' נ. ה. טורטשינר בהשתתפות ה"א אברונין.

התנהל מ"מ עם הפרופ' ש. קליין בדבר חדוש עבודתה של הועדה למונחי הגיאונרפיה וגם הוצע לה לעיון חומר בהידרוגרפיה לפי ספרו החדש של ד"ר שלם „טל ומטר“. אולם חברי הועדה לא יכלו להשתחרר מעבודתם במקומות אחרים ולקבוע עתים לצורך זה.

בחוברת „לשוננו“ האחרונה נתפרסמו תוצאות עבודתה של הועדה הירושלמית למונחי הצבעים ומלאכת הצביעה שעבדה בשנים תרצב-תרצג (לאחר שהוגה החומר ונערך עריכה אחרונה בת"א ע"י ביאליק ז"ל שאול שפורא ונ. גוטמן בתורת מומחים), בצרוף מלואים של הפרופ' טורטשינר.

בישיבה מיוחדת של חברי ועד הלשון בירושלים בהשתתפות באי כח הועד הלאומי דנו בשאלת הכנת לוחות גרמוסון לשם הוראת הלשון העברית (הצעת החברה לינגוסון בלונדון). נקבעו יסודות המבטא העברי בשביל המרצים במעבדות התקליטים. כתוצאה של המשא והמתן השתתף נשיא הועד ה' דוד ילין בעבוד הלוחות בלונדון ובתקון החומר בכיוון הניתן על ידי הועד.

לפי בקשת הועד הלאומי נתמנו חברי הועד ה' א. מ. ליפשיץ והרב אסף כבאי כח ועד הלשון בועדת השמות. שנקבעה לשם הצעת שמות עבריים למתאזרחים הרוצים להחליף את שמותיהם ושמות משפחותיהם הלוועזיים לעברים.

במשך תקופת החשבון היתה לשכת הועד שבירושלים פתוחה פעמים בשבוע בימי בקור המזכיר בירושלים. בתל אביב נקבעה הלשכה בבית אחד העם ועל ידה סודר גם מחסן כתבי הועד. לשכת תל אביב היתה פתוחה למבקרים בכל יום ומספר הבקורים בה הלך במשך החדשים האחרונים הלך ורב בקשר עם יסוד מפעלי תעשייה וחקלאות חדשים, שהיו זקוקים למונחים מקצועיים ועם הדרישה למלונים שמושיים למקצועות שונים.

פטירתו של ח. נ. ביאליק הדהימה את כל חבריו בעבודה ושללה לכמה חדשים אף מן הפעילים בועד אשר עבדו אתו שכם אחד את היכולת להמשיך את עבודתם. רק במשך החודש האחרון חזרו רוב הועדות שבתל אביב להמשיך את עבודתן וכמובן הורגש בכולן העדרו של ביאליק ז"ל. הכרתם הכללית של חברי הועד בתל אביב היא, כי לעת זאת מוטלת חובה כפולה ומכפלת על חברי הועד שבירושלים ליטול מקום ראוי בעבודה. כמו כן מוטל על הועד לבחור לנשיאות חברים פעילים שימלאו במדה ידועה את מקומו של המנוח וכמו כן יש להוסיף על הועד חברים חדשים מקרב הבלשנים והסופרים שבארץ.

מחוך נאמנות למפעל חייו של הנשיא המנוח השתתפו באי כח הועד בישיבות ובהתיעצות עם הנהלת הסוכנות, הברית העברית העולמית ואגודת הסופרים בענין הקמת מפעל על שמו של ביאליק.

אחרי דיון עם הגורמים השונים ואחרי הכנת החומר על ידי ועדה מיוחדת הוכשרו התנאים לחדוש המדור „לשוננו לעם“ ב„הארץ“.

נקשרו קשרים בין לשכת הועד ובין הסניף הירושלמי של האגוד להשלטת הלשון. שחדש בזמן האחרון את פעולתו ושתף לעבודתו עסקנים חדשים מקרב העולים. כמו כן נקשרו קשרים עם החוג העברי של עולי גרמניה בירושלים ונשלחו להם כל כתבי הועד.

בתמיכתו של בית המסחר לעצי בנין ה' מן וברמן נתחלקו חנם בקרב הנגרים ופועלי הבנין 500 טפסים של המלון למונחי עבודות העץ.

התנהלה עבודה בלתי פוסקת לרכישת חברים תורמים ולהפצת כתבי הועד בארץ ובחו"ל (בין מורי כתי הספר של "תרבות" בפולין ובליטא ובחוגי העברים באנגליה ואמריקה).

בשעת האספה הכללית בשבט תרצד הוחלט: 1. לחדש את פעולתן של הועדות המקצועיות שעדין לא הביאו את עבודתן לידי גמר, 2. לקבוע ועדות חדשות שמתפקידן לעסוק במקצועות חדשים ובענפי מלאכה ותעשייה שהתבצרו בארץ בשנים האחרונות, 3. למנות מזכיר מיוחד לעניני הועדות שיעסק בארגון פעולתן, בהנהלת הפרוטוקולים של כל אחת מהן ובסדור כרטותיקה של המונחים והחדושים. למטרה זו נתמנה הד"ר ז. גולדמן.

משעת האספה הכללית ועד היום התנהלה העבודה בארבע ועדות מקצועיות, שמקום עבודתן הוא תל אביב. א. ועדה למונחי השמל, ב. ועדה למונחי התעמלות, ג. ועדה למונחי זואולוגיה, ד. ועדה לתקנת הלשון.

א. הועדה למונחי החשמל. חברה: ב' גרינפלד, ד"ר ויונסקי, המהנדסים ספיר ופבזנר וד. שמעונוביץ. הועדה המשיכה את הכנת התרגום העברי למלון התכני הכין-לאומי של שלומן, חלק ב, ועסקה בעיקר במקצוע ההתקנה (אינס-טולציה). החומר הטעון עוד עריכה אחרונה יצא בקרוב בצורת מלון. מלון זה יהיה הששי במספר מלוניו של ועד הלשון ויכיל קרוב ל-1800 ערכים. ברשות הועדה נמצא גם חומר מהשנים הקודמות מהמקצועות: יסודי התכניקה, הפיסיקה החשמלית, והחימיה החשמלית, המכיל גם הוא כ-1800 ערכים. מלבד זה התחילה הועדה לעסוק בזמן האחרון בפרק "מכונות חשמליות" והספיקה להכין כ-750 ערכים. בחדשי הקיץ הפסיקה הועדה את עבודתה הושיטתית משום שרוב חברה עזבו את תל אביב בימי חופשתם ורק בתחלת תרצה שבה לעבודתה.

ב. הועדה למונחי ההתעמלות. חברה: ש. איינהורן, צבי נשרי, יעקב פיכמן, (הוזמנו גם באי כח "המכבי" ו"הפועל") החומר הומצא על ידי ה' נשרי עבודת הועדה מתחלקת לשלשה חלקים; 1. תקונים ומלואים לרשימת המונחים שנתפרסמה ב"זכרונות ועד הלשון" חוברת ג' 2. דיון על המונחים הנמצאים בשמוש בבתי הספר ובאגודות הספורטיביות בארץ. 3. קביעת מונחים לענפי הספורט החדשים. לפי שעה הושגה בשלמות המטרה הראשונה ובחוברת הזאת. של "לשוננו" מתפרסמת רשימה א' של מונחי ההתעמלות מתוקנים ומוגהים. יש לקוות, כי במשך חדשי החורף תסתיים עבודת הועדה הזאת. בדעת הועד להוציא את כל החומר בצורת מלון למונחי ההתעמלות או בספר שמושי למקצוע ההתעמלות.

ג. הועדה למונחי הזואולוגיה. חברה: ד"ר י. אהרוני, פ. אוירבך, י. מרגולין, אינג. פלדמן. ועדה זו עבדה מסכות שונות פחות משאר הועדות

ועבודתה היתה יותר בעלת אופי ארעי מאשר שיטתי. היא עסקה בקביעת מונחים לחרקים בקשר עם הופעת ספרו של הפרופ' בודנהימר (הוצאות אמנות). ברשות הועדה נמצא חומר לשמות דגים שהומצא בחלק על ידי הד"ר אהרוני. ישיבות הועדה תתחדשנה עכשיו ואליהן יוזמן הד"ר ליבמן מירושלים כמזמנה לדגים.

ד. הועדה לתקנת הלשון. חבריה: א. אברונין, ישיי אדלר, מ. מזרחי, י. ח. רבינצקי (יו"ר), ברקוביץ, סטימיצקי, ד"ר גליקסון וד. שמעונוביץ. תפקידה של הועדה הזו, המשמשת מעין גרעין הועד כולו, הוא בעל היקף רחב מאד. יש להגדירו רק באופן כללי: כל מה שנוגע לשפור הלשון ולתקנתה. עליה להמציא מלים ובטוים למושגים בודדים שאינם נכנסים לתחומי מקצועות מסוימים ושאינם עומדים משום כך לדיון בועדות המקצועיות. חומר לעבודת הועדה משמשת: שאלות מתוך הצבור, הספרות החדשה לרבות את העתונות, השפה המדוברת, אף כרוזים, מודעות ושלטים שעל גבי בתי המסחר. מסקנותיה של הועדה מתפרסמות במדור מיוחד בשם „לשונו לעם“, היוצא אחת לשבוע ב"הארץ" בעריכת: אברונין, אדלר מזרחי. משאר העבודות החשובות העומדות לפני הועדה יש לציין ביחוד את הכנת החומר לדיון בשאלת הכתיב והמבטא העברי בבתי הספר, שלכך נתבקש הועד על ידי מחלקת החנוך של הממשלה. ברור הדבר כי שאלה רבת משקל זו זקוקה לחוות דעתם של כל חברי הועד ועל הועדה להכין את ההצעות ולרכוז את החומר.

בישיבת הועד של הסניף תל אביב שהיתה כ"ב באייר נוסדו ועדות חדשות: למסעדות, למוסיקה (מ. מזרחי, י. מזרחי, גרינשפון, ד"ר וינוסקי ומנשה רבינוביץ, ולרפואה (ד"ר אינהורן, ד"ר טשרניכובסקי וד"ר פרידמן) שטרם התחילו את עבודתן¹.

ב. הכרטותיקה

אין זה מקרה בלבד, שהסקירה על מצב הכרטותיקה של הלשון העברית הנערכת מטעם ועד הלשון והנמצאת ברשותו מתפרסמת בחוברת המוקדשת לזכרו של ח. נ. ביאליק, כי הרי הרעיון של כנוס רכושנו הרוחני שאותו היה

1 דין וחשבון זה מסתיים בכסלו תרצה. מני אז סודרה עבודת הועד בירושלים ובתל-אביב

בתנאים חרשים. על עבודה זו ינתן דין וחשבון בחוברת הבאות.

הוגה תמיד ואשר לו הקדיש שנים רבות שעל-עבודה ויצירה, — מונח גם ביסודו של המפעל הזה. עריכת הכרטותיקה מיוסדת על שלשה עקרims, ובהתאם לכך היא מתחלקת לשלשה חלקים.

(א) כנוס פזורי המונחים, שקבעם ועד הלשון במשך כל שנות קיומו למיום הוסדו ועד היום הזה.

(ב) אסף המונחים הנהוגים במקצועות המדע והתעשייה לכל סעיפיה, אשר טרם הספיק ועד הלשון לדון בהם, או שלא נתן את הסכמתו עליהם.

(ג) לקוט מלים וביטויים מחודשים מתוך הספרות החדשה והעתונות, בין אם החדוש הוא מצד העברית הדקדוקית ובין אם מצד ההוראה בלבד.

אשר לחלק (א) יש לציין = מלבד ערכו ההיסטורי והשמושי כאחד —

את התועלת המדעית הכלולה בו. קביעת המונחים ע"י ועד הלשון לא נעשתה כידוע בבת אחת, ואף לא בתקופה אחת, אלא במשך עשרות שנים, ע"י

סופרים וחכמים רבים, המחולקים בשיטותיהם המדעיות והמפורדים בטעמים וחושם הלשוני. ועל כן אין לתמה כלל, כי בתוך אלפי המונחים שקבע וגם חדש

ועד הלשון תמצאנה אולי סתירות, כגון שמונח אחד נקבע לשני מושגים שונים זה מזה (עד"מ דגית במלון לעבודות עץ — ausschnitzen ובמונחי הצלום =

retouschiren) או כפילות, לאמר, שני מונחים למושג אחד דוגמת קנים (סימן ההשוואה במתמטיקה) — במלון למונחי דפוס, ומשון — במונחי החשבון.

הסתירות הללו, שהן כמעט הכרחיות בהתחשב בהתפתחות המיוחדת של הלשון העברית בדור האחרון, תובעות את ישוּבן, ואין הדבר יכל להעשות כל זמן שאין בידי

הועד חומר מכונס וממין, עד שיקל לעמד עליהן במלא היקפן לפיכך תיערך הכרטותיקה (א) לפי מקצועות בסדר אלף-ביתי, (ב) לפי האלף-ביתי. החלק ב' ישמש אינדקס

לחלק א'. אף כי מן הראוי לסדר עוד חלק, שיכלל כל תרגומי המונחים בלשונות הלועזיות, נאלצנו לפי שעה לוותר על כך, הואיל ולא כל המונחים נתרגמו

ללשון אחת שלפיה נוכל לערך את תרגומי המונחים ורק עריכת החלק הזה של הכרטותיקה (א) בעל חומר מוגבל ותחומים מסוימים, קרבה והולכת לקצה.

כמעט שכונס כל מה שנתפרסם, בזכרונות ועד הלשון, ב"לשונונו" ובמלונות של ועד הלשון, להוציא את המלון לתכניקה, אשר — כיום — יותר ממחצית

הערכים שבו, סודרו ונכנסו לתוך הכרטותיקה.

וזהו סדר המקצועות והסוגים:

בוטניקה	פיזיקה
בנאות	צלום
ברכות וביטויי נמוס	צבעים ומונחי הצביעה
גיאוגרפיה	שחמת

מטבח	דפוס
מלבושים	התעמלות
מסלת הברזל	חימיה
מתמטיקה	חמרים חימיים מלחים ופעולות
נגרות	חשמל וטלגרף
סנדלרות	כלי בית
עבודות עץ	כלי עבודה
תכניקה	מוסיקה (כנור)

בסך הכל 7232 פתקאות.

החלק „הצעות“ כולל כ 1200 פתקים מהמקצועות:

מחלות הצמחים	בנקאות ופנסקנות
משפט	דיוג
שיחים וטפסנים	זואולוגיה
תיאטרון	טיוס
תפירה ומכונה.	כלי נגינה

מחלק ג יש כמה מאות פתקים מסודרים לפי האלף-בית.

ואשר לשני החלקים האחרונים אין צורך להדגיש כי בנגוד לחלק הראשון אין עריכתם עשויה כלל להסתיים, ובעיקר עליהם תחול הגדרתו של ביאליק, ושהכרסותיקה צריכה להיות הפנסקנות של הלשון החייה. ברור שדוקא במה שנוגע לחלקים האלה אין בידי יחיד, ולו גם השקיע את כל מרצו ואונו, והקדיש את כל זמנו לעבודה זו, היכלת להקיף עד תומו את החמר המגוון, מרובה-המקצועות המפוזר בכל רחבי ספרותנו על כל סוגיה וסניפיה. המטרה הזאת תושג רק, אם ירצו הסופרים המתרגמים וכל העוסקים בלשון העברית ובספרות בארץ ובגולה לסייע בידי ועד הלשון בעבודה זו, בהמציאם לו רשימות של החדושים שנתחדשו על ידיהם או שנודע להם, בצרוף מראה מקומות. ערך רב וחשיבות יסודית יש לכנסו של החומר היה ולסדורו בצורת כרטותיקה ללא שיוור משהו בשים-לב למטרה המרכזית והסופית, אשר לקראתה חותר ועד הלשון במפעלו זה! יצירת מלון אקדמי של הלשון העברית לכל תקופותיה וענפיה, אשר אליו נשא ביאליק את נפשו ואותו – פרי עמל של דורות – שווה לנגד עיניו תמיד.